

VETERANEN

AV ÅR 1918

Februari

1/169

2023

*”Han reste sig ansenlig
i stugans skymda vrå,
väl var han böjd av åren
men syntes hög ändå;”*

V e t e r a n e n 6 0 å r
(1 9 6 3 -)

Anmälan om

ADRESSFÖRÄNDRINGAR
NYA PRENUMERATIONER
AVLIDNA PERSONER m.m.
bör göras till
Gunvor Pått,
Kyrkoespl. 29 B 39, 65100 Vasa
Tfn 050 36 88 546, gunvor.patt@gmail.com

Medlemmar i Frihetskrigets
Södra Traditionsförening bör kontakta
medlemssekreterare Christian Cavonius
ccavonius@gmail.com, 050 4678502

Bidrag till Veteranen:
artiklar, notiser, bilder, annonser
mottas med tacksamhet.
Insänd materialet i god tid!
viking.aberg@netikka.fi

Pärmbild:
Veteranen, Fänrik Ståls sägner,
Albert Edelfelt
Veteranen av 1918 har erhållit
stöd från Svensk-Österbottiska
samfundet.

Veteranen av år 1918

Utgivare Frihetskrigets Traditionsförening i Kust-Österbotten r.f.

Utkommer med 2 nummer per år, vår och höst.

Ansvarig utgivare: Gustav Geust, Alnavägen 19, 65610 Korsholm, g.geust@netikka.fi, Chefredaktör:
Gunvor Pått, Kyrkoespl. 29 B 39, 65100 Vasa, tel. 050 3688546. gunvor.patt@gmail.com,
Redaktionsråd: Margareta Ehrman, Viking Åberg, Lilian von Bell (Vanda)

Styrelsen för Frihetskrigets Traditionsförening i Kust-Österbotten r.f.

Styrelse: Ordförande, Gunvor Pått, Vasa. Viceordförande, Håkan Wörlund, Vasa, Gustav Geust, Korsholm, Thor Guss, Karperö, Tuula Harjunpää, Vasa, Joakim Rönqvist, Malax, Rea Sten, Vasa, Gustaf Sten, Vasa, Alf Burman, Korsholm, Jouni Lilja, Vasa. Sekreterare: Tuula Harjunpää, Kråkfjärdsg. 35 B 15, 65200 Vasa, t.harjunpaa@netikka.fi Skattmästare: Viking Åberg, Vasa.

Styrelsen för Frihetskrigets Södra Traditionsförening r.f.

Styrelsen 2023. Ordförande *Carl-Johan Hindsberg*, Helsingfors; Viceordförande *Magnus Westerholm*, Ingå. Styrelsemedlemmar: *Lilian von Bell*, Vanda; *Ulla-Rita Blomqvist*, Grankulla; *Christian Cavonius*, Ekenäs; *Ola Lindholm*, Åbo; *Fred Packalén*, Helsingfors; *Berndt-Gustaf Schauman*, Lovisa; *Henrik Sundbäck*, Borgå; *Erkki Tuormaa*, Lovisa; *Mimi Wiik*, Helsingfors.

Kontaktpersoner utanför styrelsen: *Kaj Alakoski*, Kyrkslätt; *Anders von Bell*, Vanda; *Carl-Johan Grönberg*, Sjundeå; *Kurt Stoor*, Karis och *Patrik Westerback*, Helsingfors.

Traditionsföreningens hemsida : www.frihetskriget.fi

Veteranen av år 1918 utdelas som medlemsförmån till Frihetskrigets Södra Traditionsförenings alla medlemmar sedan 2013.

Styrelsen för Frihetskrigets Traditionsförbund

Ordförande, Tapani Tikka, Vasa, Viceordförande, Nina Schleifer, Helsingfors. Esko Hakulinen, Seinäjoki, Jouni Koskela, Tammerfors, Matti Mikkonen, Valkeala, Matti Soini, Helsingfors, Paavo Enroth, Kajana, Pekka Jouko, Lahtis, Tapio Laine, Björneborg, Timo Mäki, Åbo, Veli Suvanto, Lappo. Verksamhetsledare: Sami Rantanen. Hedersordförande: Timo Siukosaari

Frihetskrigarnas Vårdstiftelse, Skolgatan 16 A, 33200 Tammerfors, tel. 045 634 5025,

vape@perinneliitto.fi.

Styrelse: Ordförande direktör Timo Tulosmaa, Tammerfors, viceordförande riksdagsman Harri Jaskari, Tammerfors. församlingsrådet Mikko Laukkonen, Kankaanpää, Matti Soini, Helsingfors, Veli Suvanto, Lapua.

Ombrytning och tryck: KTMP Korsholm 2023

Tankar kring VETERANEN av år 1918

Min far Holger (f. 1894) hade i likhet med ett stort antal, för det mesta unga finländare, företag eller anställning i Petersburg intill ryska revolutionen i mars 1917. Då Lenin övertog makten den sjunde november samma år gav sig finländarna iväg förföljda av revolutionärer.

97-åriga krigsveteranen Karl-Erik Källström är fortfarande en aktiv skribent och talare som förgyller olika fosterländska sammankomster.

Min far tog sig till Tammerfors där han gömde sig hos en bekant familj. Han anslöt sig till skyddskåren och deltog senare i kampen om Karelen. Han berättade aldrig om kriget, vilket jag ej själv gjorde efter mina egna upplevelser. Hans efterlämnade skyddskårstidningar gav mig en bild av hans strapatser. Första dagarna i december 1940 fick familjen hals över huvud lämna Karelen. Min värnplikt inleddes sedan på min 18-åriga födelsedag i april 1943. År 1944 fick jag sedan själv genomgå krigets fador i kampen om öarna i Viborgska viken. Genom mina egna erfarenheter har jag bättre kunnat tillägna mig de mångskiftande händelser och öden som skildras i Veteranen.

Finlands landområden har utsatts för aggression från öst i närmare 1000 år. Under Svenska tiden ca 1200-1809 utgjorde landet en buffert som alltid fick ta emot stöten vid vår grannes anfall. Det så kallade rysshaget föddes redan då. Efter att Finland förlorat sin självständighet 1809 fanns det ännu en viss autonomi i landet. Redan innan sekelskiftet 1899-1900 inleddes en förtrycksperiod och vänstersocialism, vilken medförde en allmän antirysk stämning och utmynnade i självständighetskampen 1918 mellan de vitas skyddskårer och ryssarna och de röda gardena. Röda garden bildades redan 1917 genom radikal socialistisk agitation i samhället.

Det har nu förflutit över ett sekel sedan den tiden och man medgav ytterst motvilligt redan då att man blott delvis slogs mot ryssar. Denna vår frihets-

kamp får man helt enkelt inte glömma. Att den lever kvar kan vi finlandssvenskar till stor del tacka jägaröversten Rafael Berg. Det var han som tog ini-

tativet till tidningen Veteranen av år 1918. Han och hans medhjälpare general Uno Fagnäs med flera publicerade den första tidningen år 1963. De hade

Skyddskåren klar för avmarsch från Harlu i Karelen.

båda mångsidig krigserfarenhet ända från jägarutbildningen i Tyskland, Frihetskriget och som kommandörer under kriget 1939 – 1944. Huvudredaktör var överste Wiljo Rommi som också innehade uppgiften som chefredaktör för tidningen Vapausoturi. Innehållet i Veteranen av år 1918 berikades genom samarbete mellan Österbotten och södra Finland.

Under 1960-1970-talet påverkades tidningen av presidenterna Paasikivi-Kekkonens politik om goda förhållanden med Sovjetunionen. Denna finlandiseringsperiod var fylld av radikalism och upprors känslor. På vänsterhåll ansågs allmänt att veteranerna var medskyldiga till kriget mot ryssarna. Det fanns överhuvudtaget ingen förståelse för deras insats. År 1970 fick jag själv erfarenhet av busgångens antastande med glåpord som: ”Vad fan hade du där din jävel mot ryssarna att göra!” Den tiden visade att de största farligheterna för landet kan komma inifrån. Ännu år 1981 oroades man över kapprustningen i världen och hoppades att förståndet skulle segra. Vi har sedan med oro sett att mänskligheten inte har blivit klokare med tiden.

Wiljo Rommis ordspråk var ”Maltti on valttia”. Rommi var huvudredaktör ända till 1981. Ordföranden för Frihetskrigets Vårdstiftelse övertog ansvaret fram till decembernumret 1992 då socionom Ole Fagnäs innehade tidningen i över 15 år till sin bortgång 8.9.2008. Bland intressanta inlägg kan nämnas Traditionsföreningens höstutflykter till krigsskåde- och andra historiska platser.

Gunvor Påtts far Karl Paul Pått (f.1892) deltog även han i jägarutbildningen i Lockstedt 1916 och förde dagbok om sin tid i Tyskland. Vid värningen hade man lovat vissa jägare att återvända till hemlandet efter utbildningen. I juni 1916 deltog de i tyskarnas strider mot ryssarna i områdena kring Rigabukten. Efter över ett halvt års kämpande vägrade en del jägare och kampen slutade i ett tyskt interneringsläger i början av 1917. Paul återvände svårt sjuk till Finland hösten 1919. Han deltog aktivt i Jägarförbundets Vasa underavdelning till sin död 16.8.1985. Dottern Gunvor lyssnade som barn i smyg på faderns samtal med sina jägarkamrater. Särskilt beundrade hon Mannerheim och sådana som stridit mot ryssarna. År 2013 blev hon ordförande för Frihetskrigets Traditionsförening i Kust-Österbotten. År 2008 övertog hon ansvaret för Veteran-tidningen och under hennes ledning har 30 nummer utkommit.

Veteranen av år 1918 för läsaren till en förgången, men ytterst viktig tid i Finlands historia. I dag kan vi återigen en gång konstatera att världsläget är spänt och att motsättningarna ökar. Informationsflödet är rikligt. Både nuvarande och kommande generationer upplever konflikterna via nätet och media. Tidningen Veteranen av år 1918 har redan i 60 år gett en mångsidig verklighetssyn på kampen om friheten. Den har varje år haft olika författare med nya synpunkter och erfarenheter. En del av dem har i tiden haft kontakt med frihetskrigare som gett dem personskildringar och en levande inblick i stridsituationerna. Man kan ta del av det politiska

spelet bakom händelserna liksom också av försvarskriget och upplevelserna 20 år senare. I den skildras ingående medborgarnas liv i bygd och städer, med all deras nöd och umbäranden.

Jägarna hade en avgörande betydelse för vårt lands självständighet. De understöddes av den tyska divisionen, omfattande 13.000 man, som landsteg i Hangö den 3. april 1918, i ryggen på de röda.

De svenska frivilliga som anlände i februari-mars uppgick till ca 1200, varav över 500 deltog i själva kriget. Frihetskriget avslutades den 16 maj 1918, efter att ryssarna jagats bort från landet. Freden i Dorpat slöts sedan sent omsider den 14 oktober 1920. Ett par tiotal år hade förflutit när sovjetryssarna återigen med full kraft angrep vårt land.

Här bör också nämnas Lotta Svärd föreningen som bildades inom skyddskåren under Frihetskriget. Många har deltagit och skrivit i Veteranen. Bland dem kan nämnas generalerna Axel Erik Heinrichs och Väinö Valve.

Redan Johan Ludvig Runeberg var en frihetskämpe. För en äldre generation ligger hjältarna från 1808 -1809 års krig varmt om hjärtat. Vår generation måste se till att kommande släktled får kännedom om fädernas och förfädernas arbete och kamp för ett fritt fosterland. Veteranen av år 1918 bör fortleva.

I Vasa 5.12.2022
Karl-Erik Källström
Krigsveteran

*Den 2 december 2022 avled fil.lic. Nils-Erik Nykvist. Han var född i Malax 2.7.1932. Nils-Erik var känd för sina tidningsartiklar och föredrag rörande aktivism, frihetskriget och de senare krigen. Han gjorde mycket för förståelsen av krigsveteranerna. Nils-Erik utgav flere böcker, bland annat *Aktivism och passivt motstånd i södra Svenskösterbotten 1899-1918*, *Stenarna talar*, *Samma eko gav våra steg – Svenskösterbottens skyddskårspojkar och soldatgossar*. Under åren 1970-1980 var Nils-Erik Nykvist chefredaktör för *Veteranen* av år 1918.*

En resa i Ernst Linders fotspår

Frihetskrigets Södra Traditionsförening ordnar årligen en sommarexkursion för sina medlemmar. I augusti gjordes en resa till Satakunda, för att få en bild av hur den s.k. Satakundagruppen under ledning av Ernst Linder avancerade från Kankaanpää söderut våren 1918.

En detaljerad beskrivning av striderna i Satakunda kan läsas i föreningens medlemstidskrift *Veteranen* av år 1918, Nr 1/165, som utkom i februari 2021 (Ernst Linder i Frihetskriget).

Vårt första resmål var Kankaanpää opisto, där Linders stab fungerade i februari-mars 1918 (Se bilden nedan). Överstelöjtnanten i.a. Pauli Pukaralammi presenterade för oss stabsbyggnaden och redogjorde för hur Satakundagruppen bildades. Han förklarade hur trupperna utbildades och beskrev anfallsplanen, som verkställdes den 15 mars. Han var väl insatt i ämnet och kunde berätta oss följande.

Den 17 februari 1918 utnämndes Ernst Linder av Manner-

heim till chef för den nyss bildade Satakundagruppen, en armégrupp på ca. 4500 man. Den bestod av skyddskårister, värvade och värnpliktiga trupper samt jägare. Dess uppgift var, att operera inom området Kristinestad-Björneborg-Tammerfors-Kauhajoki, att avbryta de röda truppernas avancemang norrut i Satakunda och att sköta flankskyddet i väster vid inringningen av de röda styrkorna norr om Tammerfors.

Satakundagruppen grundades och utbildades i Kankaanpää, där också gruppstaben verkade. Då anfallet söderut inleddes, avancerade gruppen i tre kolonner. Ikalisavdelningen med 1608 man, under ledning av överstelöjtnant Appelgren,

ryckte fram längs vägen mot Ikalis. Lavia-avdelningen, ledd av major Schönberg, ryckte fram med 1020 man längs vägen mot Lavia-Suodenniemi. Påmarksavdelningen, med överstelöjtnant Bergh som chef, skulle med sina styrkor på 964 man befria Påmark och trakten norr om Björneborg.

Under veckorna före anfallet söderut utkämpade Linders trupper söder om Kankaanpää flera viktiga avvärjningsstrider, bl.a. i Ikalis, Sampakoski, Susikoski och Lavia. Skyddskårerna från Satakunda hade i februari varit tvungna att fly från sina hemtrakter och hade samlats i trakterna av Kankaanpää. Den ryska översten Svetjnikov, som var överbefälhavare för de röda trupperna

Kankaanpään opisto, där gruppstaben verkade 1918. På väggen finns en plakett där det står: ”På Kärkis gård i detta skyddade hus verkade Satakundagruppens stab, ledd av överste Ernst Linder, under Frihetskriget i februari 1918. Gårdens spannmålsmagasin av sten, Arsenalen, fungerade som vapenförråd.”

i västra Finland och för det röda gardet i Tammerfors, hade gett order åt trupperna att besätta Lavia, Susikoski, Sampakoski, Kankaanpää och Ikalis. Den 22 februari avancerade en avdelning rödgardister, ca 600 man, från Lavia längs vägen mot Kankaanpää. I Sampakoski mötte de ett kompani väl beväpnade skyddskårister, som utkommanderats från Kankaanpää. Efter att ha fått förstärkning av ca. 40 man kunde skyddskåristerna avvärja de rödas anfall och driva dem tillbaka till Susikoski, där en ny strid utbröt den 2 mars. De röda kunde fördrivas ända till Lavia och därifrån vidare mot Suodenniemi, som sedan länge blev ett starkt rött fäste. Linder själv ledde framgångsrikt försvarsstriderna strax söder om Ikalis den 8-10 mars, vilket ledde till att köpingen kunde hållas i

de vita truppernas händer. Detta var en förutsättning för att anfallet söderut kunde startas några dagar senare.

Vi besökte minnesmärket över striderna i Sampakoski och

nedlade en krans. Hembygdsrådet Pekka Pitkäjärvi berättade om hur striderna vid Sampakoski och Susikoski förlöpte, och hur de rödas anfall mot Kankaanpää kunde avvärjas.

Minnesmärket över striderna i Sampakoski.

Vår resa gick vidare mot Norrmark. Pasi Tuominen, ordförande i Frihetskrigets traditionsförening i Satakunda, berättade om striderna i Harjakangas och Norrmark. Han redogjorde för bakgrunden till den anfallsorder, som Linder utfärdade den 29 mars. Enligt ordern skulle Påmarkavdelningen omedelbart avancera mot Norrmark och befria orten. Linders avsikt var, att genom anfallet binda de röda trupperna norr om Björneborg och förhindra dem att ingripa i försvaret av Tammerfors. Anfallet inleddes den 30 mars tidigt på morgonen. Vid middagstid var stora delar av köpingen i de vita truppers händer och man trodde att Norrmark kunde befrias. Då fick de röda försvararna ansenliga förstärkning från Harjakangas och Kulla. Bergs trupper blev tvungna att retirera under natten med ansenliga förluster.

De rödas förluster var också stora och behovet av förstärkningar tillät inga truppöflyttningar mot Karkku och Mouhijärvi, där Linders trupper var hårt ansatta. I striderna vid Norrmark och Harjakangas stupade sammanlagt över 70 man och över 200 sårades. Trots att Norrmark inte kunde befrias, hade Bergs trupper med sitt agerande förhindrat, att röda styrkor sattes in i ryggen på de avdelningar ur Satakundagruppen, som belägrade Tammerfors. Först den 12 april kunde Bergs trupper befria Norrmark och Sörmark, då utan strid. De röda hade dagarna före dragit sig tillbaka till Björneborg.

Vi åkte vidare från Norrmark mot Björneborg. Invid vägen ca. 5 km från Norrmark ligger Koli-

Vi nedlade en krans vid minnesmärket i Harjakangas.

ahde. Där finns en minnessten med namnen på de 16 personer, som sköts till döds under en fångtransport. Den 25 februari hade de röda tagit 27 anställda på Ahlströms fabriker i Norrmark till fånga. Den 10 mars utvaldes en grupp på 16 personer, som skulle föras gående i en fångtransport till Björneborg. När man vandrat ungefär halvvägs och nådde kuperad terräng i Koliahde uppstod oordning i spetsen av tåget, varvid de rödgardister som följde och vaktade fångarna öppnade eld. Inom en kort stund hade alla 16 fångar avrättats på platsen. Händelsen väckte stor bestörtning och uppmärksamhet också utomlands, i likhet med massakern i Suinula den 31 januari, där 17 obehäpnade skyddskårister sköts ihjäl.

Pasi Tuominen redogjorde för händelseförloppet och efterspelet, som det skrivits mycket om. Vi lade ned en krans vid minnesstenen för att hedra minnet av offren.

Vi åkte vidare och övernattade i Björneborg, liksom Ernst Linder, då han den 16-17 april besökte stan. Han åkte med sin bil genom Suodenniemi och Lavia. Kulla var ännu då besatt av de röda, så Linder måste åka via Kankaanpää. Björneborg hade befriats av Bergs trupper tre dagar tidigare. Man hade tagit ca. 450 fångar, men resten av de röda hade retirerat med både vapen och tross i riktning mot Huittinen och Vammala. Det ordnades en parad, som Linder tog emot. Han hann ännu samma dag träffa

en deputation från stadsfullmäktige och på kvällen avnjuta en middag hos familjen Rosenlew. Där blev han informerad om att tyskarna befriat Helsingfors.

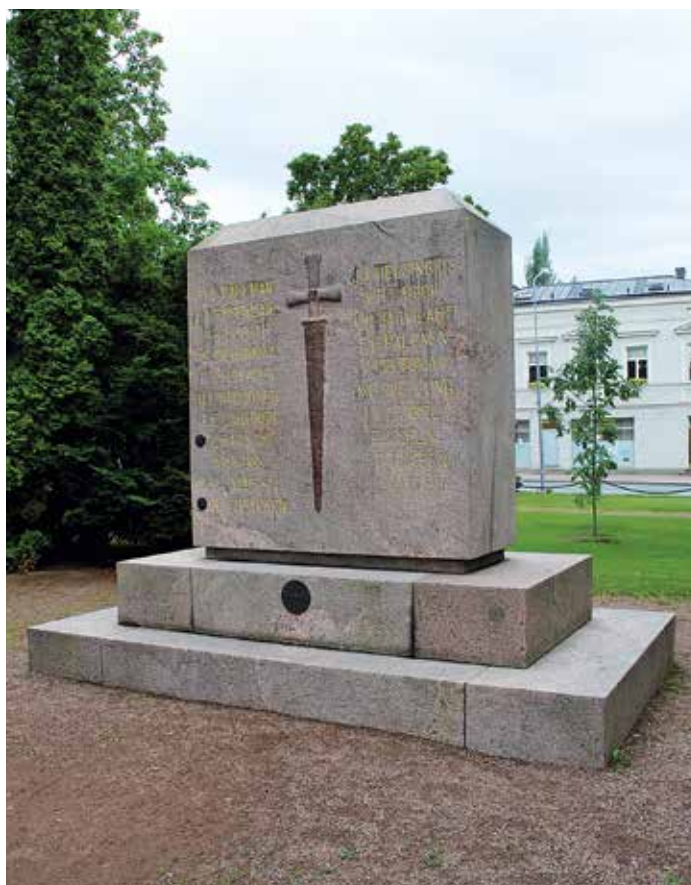
På årsdagen av Björneborgs befrielse, den 13 april 1919, hölls en fest i stan. Inbjudna var bl.a. överbefälhavare Mannerheim, generalerna Wilkman och Linder samt ledningen för skyddskårerna. Festprogrammet var digert med bl.a. kransnedläggning vid frihetskrigarnas gravar. På kvällen bjöd stan på middag för alla 150 inbjudna i Svenska klubbens stora sal. Vi kunde visitera klubbens salar, då vi på kvällen avnjöt vår middag i samma hus, på Svenska klubben / Suomalainen klubi.

Följande morgon besökte vi den gravgård i Björneborg, där traktens stupade frihetskrigare begravdes. I december 1920 restes där en imponerande minnessten i röd granit med texten: "För fosterlandet och friheten 1918". På stenens baksida finns namnen på de stupade frihetskrigarna. Det berättades, att Linder personligen närvar vid stenens avtäckning.

Vi åkte vidare till Porin Lyseo. På skolans gårdsplan finns en minnessten med texten: "För fosterlandets frihet. Inget offer är för stort." På stenen finns namnen på de 11 skyddskårister, som blev arkebuserade utanför skolan den 6 februari 1918. Besöket på skolgården hade förberetts av ordförande för Frihetskrigets traditionsförening i Björneborgstrakten, Tapio Laine. Han berättade, att händelsen på skolgården den 6 februari föregicks av långvariga oroligheter under hösten 1917. Då Frihetskriget utbröt

drog sig en grupp skyddskårister från Luvia mot Kankaanpää, likt många andra skyddskårister. En del av gruppen vände dock tillbaka och samlades på Vanhakartano gård i Pietniemi, i utkanten av Björneborg. Gården var i slutet av januari samlingsplatsen för de skyddskårister, som ännu då fanns kvar i trakten. Björne-

borgs röda garde fick då i uppgift, att tillsammans med ett hundratal ryska soldater belägra gården, fängsla alla personer och beslagta alla de vapen, som man trodde att det fanns på gården. Vid belägringen uppstod häftig skottlossning, som fortsatte hela natten. På morgonen måste alla 11 skyddskårister ge sig till

Gravmonumentet i Luvia.

Frihetskrigarnas minnesstenen i Björneborg.

Minnesstenen vid Porin Lyseo.

Blåsorkestern Sveitsikko.

fånga. De transporterades, följda av en stor folksamling, till Porin Lyseo, där röda gardet hade sin stab. Efter ett snabbt förhör på skolans gårdsplan arkebuserades fångarna utanför skolan inför ögonen på den närvarande folkmassan. Arkebuseringen utfördes av tre rödgardister och tre ryska soldater på kommando av den estniska matrosen Jan Tuckman.

Av den 11 arkebuserade var 8 hemma i Luvia. De begravades i en gemensam grav vid Luvia kyrka. De övriga offren är begravda i Björneborg.

Tapio Laine hade ordnat med en utmärkt inramning till vår uppvaktning vid minnesstenen på skolgården. Blåsorkestern Sveitsikko spelade tre fosterländska musikstycken. Två medlemmar

från den lokala traditionsföreningen stod honnörsvakt vid sidan av minnesstenen, då vi lade ned vår krans. Det var en stämningsfylld uppvaktning på skolgården.

Vi åkte vidare mot Suodenniemi, där jordbrukaren Jaakko Horelli tog emot oss vid Frihetskrigets minnesmärke. Han redogjorde för striderna vid befrielsen av Suodenniemi. De inleddes den 16 mars, då Lavia-avdelningen under ledning av major Schönberg på order av Linder ryckte fram i tre kolonner från Lavia utmed vägen mot Suodenniemi. Man lyckades avancera ända till utkanten av kyrkbyn, där man mötte hårt motstånd. Schönberg stupade och anfallet stannade upp. Efter några timmar kunde den rikssvenska löjtnanten Lindholm överta befälet. Anfallet fortsatte, men förlusterna ökade mot kvällen och när mörkret föll på måste avdelningen återgå till Lavia. Följande dag gjorde rödgardisterna ett försök att återta Lavia utan att lyckas.

I den takt Linders trupper närmade sig Tavastkyro och avancerade vidare söderut blev läget mera brydsamt för de röda styrkorna i Suodenniemi. Den 23 mars hade Tavastkyro befriats och de röda dragit sig tillbaka mot Mouhijärvi. Då lösgjorde sig också de röda förbanden från Suodenniemi. Den 26 mars meddelade Lindholm till Linder, att Suodenniemi hade befriats, och att han med sina förband kunde börja avancera mot Mouhijärvi.

Som avslutning på vår resa i Linders fotspår besökte vi några av stridsplatserna i Mouhijärvi, Salmi och Häijää. Som presentatör fungerade amatörhistorikern

Jari Mäkelä. Han redogjorde för de sista striderna Linders förband utkämpade i Satakunda, innan nya uppgifter väntade.

Linder gav den 29 mars order om, att åtta kompanier från belägringsstyrkorna vid Tammerfors skulle flyttas till Salmi. De skulle enligt ordern tillsammans med Lavia-avdelningen befria Mouhijärvi, som var starkt befäst. Anfallet inledes den 30 mars, samma dag som de blodiga striderna i Norrmark och Harjakangas utkämpades. Lavia-avdelningen mötte hårt motstånd då den västerifrån närmade sig Mouhijärvi. Också de kompanier som avancerade från Salmi mot Mouhijärvi blev utsatta för hård eld och anfallet stannade upp. Då insattes ännu tre kompanier ur Ikalisavdelningen i ett anfall norrifrån mot Häijää, som kunde befrias den 2 april. Därefter kunde Mouhijärvi anfallas från tre håll. Försvarena flydde nu söderut in i skogarna väster om Karkku. Mouhijärvi var befriat, men anfallet söderut stannade dock upp den 4 april för en vecka, under vilken de röda gjorde några små motanfall, utan att lyckas. I Karkku hade de röda byggt ett starkt försvar, bl.a. förskansat sig i ortens stenkyrka.

Den avgörande striden utkämpades vid linjen Riippilänjärvi-Björneborgsbanan – Karkku kyrka den 17 april. De röda trupperna anfördes av samma Jan Tuckman, som ledde arkebuseringen på skolgården i Björneborg den 6 februari. Linders trupper anfördes av Major Walter von Gerich. Efter ett segt motstånd och stora förluster lämnade rödgardisterna Karkku. De retirerade under natten mot

Frihetskrigets minnesmärke i Suodenniemi.

den 18 april till Vammala. Striderna upphörde i väntan på att de röda helt skulle dra sig tillbaka till Vammala och därifrån vidare mot sydost. Den 18 april lämnade de röda köpingen och satte största delen av husen i brand. På kvällen såg Linder från sitt stabståg i Nokia hur himlen i sydväst var ett enda eldhav. Följande dag informerades han av spanare att köpingen var nedbränd.

I Häijää avtackade vi vår guide, Jari Mäkelä och åkte vidare förbi Karkku. Där slutade vår resa i Linders fotspår. Det var där Linders förband utkämpade de sista striderna i Satakunda. Han kallades den 18 april till Västarméns chef, generalmajor Wetzter i Tammerfors, och fick där nya uppgifter. Han skulle förfölja den flyende röda väs-

tarmén mot Viiala, Toijala och Tavastehus.

Under vår rundresa i Satakunda hade vi blivit väldigt väl mottagna av representanterna för de lokala traditionsföreningarna. Vi hade fått mycket sakkunnig orientering i händelserna på de olika stridsplatserna vi besökte. Det kändes bra att få hedra minnet av de frihetskrigare, som kämpat och fallit i Satakunda. Vi blev övertygade om, att striderna där var omfattande och blodiga, och berörde djupt den lokala befolkningen. Därför har de lokala traditionsföreningarna ännu i dag ett stort antal aktiva medlemmar, som värnar om Frihetskrigets traditioner och vårdar sina imponerande minnesmärken.

Henrik Sundbäck

Inbjudan till Mannerheimmiddag 16 maj 2023

Tid: tisdagen den 16 maj 2023 kl. 18
på Svenska Klubben i Helsingfors, Mauritzgatan 6, Kronohagen

Festföredrag av politices doktor Henrik Ekberg:
"Gustaf Mannerheim och kampen mot bolsjevismen"
Vid middagen uppträder en kvartett från Muntra Musikanter
Menu: seljanka, gös Walewska, Pavlova,
Janssonska snaps, Riesling Hunawehr Lieu-Dit, Alsace.

Klädsel: festdräkt/ mörk kostym/ uniform och ordnar
Anmälan om deltagande sker senast den 8.5. Supékortspriset meddelas vid anmälan.

Anmälan och information: Mimi Wiik
e-post: mimiritva@gmail.com
tel: 050 550 9797

Frihetskrigets Södra Traditionsförening r.f.

www.frihetskriget.fi

Besöket på marskens jaktstuga i Loppis

Onsdagen den 21 september 2022 gjorde frihetskrigets traditionsförening ett besök på Marskens stuga i Loppis. Inbjudna var även krigsveteranföreningen och Nylands Brigads Gillles lokalavdelning, så vi blev 27 deltagare.

Besöket inleddes med en rundvandring och guidning, varefter en god lunch serverades. Husets specialitet var en egen snapsblandning "Marskens sup", som föll deltagarna på läppen.

Den ursprungliga Marskens jaktstuga fungerar som restaurang som museum, där man kan se en del finländsk historia. Vid östgränsen byggde och donerade finländska soldater jaktstugan till marskalkens 75 års dag 1942. Stugan flyttades till Loppis 1944. Marskens stuga är värt ett besök sett ur ett historiskt perspektiv.

Bilder från Marskens jaktstuga

HÄNDELSEKALENDER FÖR ÅR 2023

På föreningens hemsida (www.frihetskriget.fi)
finns all aktuell information om kommande evenemang.

Verksamhetsplanen för 2023 upptar följande medlemsaktiviteter:

Den 6 februari

Uppvaktning vid minnesmärket över Lovisaslaget i Lovisa.

Den 11 februari kl 12.00 Elisabetsskvären i Helsingfors

Uppvaktning med kransnedläggning vid Sigurds-, Svidja- och Pellingekårens samt Gröna Bataljonens gemensamma minnesmärke över slaget vid Pellinge.
Efter uppvaktningen intas gemensam lunch.

Den 3 mars

Föreningens stadgeenlig vårmöte hålles torsdagen den 3 mars 2022 klockan 17.00 i restaurant Seahorse, Kaptensgatan 11, 00140 Helsingfors.

Den 21 mars

Föreningens stadgeenliga vårmöte hålles tisdagen den 21 mars 2023 klockan 17.00 på Skyddskårshuset, Tölöorgatan 2, Helsingfors.

Den 3 april kl 12.00

Uppvaktning och kransnedläggning vid frihetsmonumentet i Hangö.

Den 7 april

Uppvaktning vid Frihetsmonumentet i Lovisa och vid minnesmärkena i Abborfors och Hardom. Föreningen inbjuder den tyska försvarsattachén att delta.

Den 11 april kl 12.00

Uppvaktning vid minnesstenen över tyska stupade i Alberga.

Den 12 april kl 12.00

Uppvaktning till minnet av Helsingfors befrielse i Gamla Kyrkans skvär tillsammans med Vapaussodan Helsingin Seudun Perinneyhdistys vid minnesmärket över Vita Gardets stupade och över tyska stupade soldater.

Den 19 april kl 12.00 i Sibbo och i Borgå kl 13.00

Uppvaktning först vid minnesmärket invid Sibbo gamla kyrka och sedan vid minnesmärket invid Domkyrkan i Borgå.

Mannerheimmiddagen

Tisdagen 16 maj ordnas Mannerheimmiddag till minnet av den festmiddag Mannerheim ordnade dagen efter paraden i Helsingfors med anledning av Frihetskrigets slut.

Den 16 maj kl 12.00

Uppvaktning till minnet av frihetskrigets slut i Gamla Kyrkans skvär tillsammans med Vapaussodan Helsingin Seudun Perinneyhdistys vid minnesmärket över Vita Gardets stupade och över tyska stupade soldater.

Tredje söndagen i maj

Föreningens representanter uppvaktar på de stupades dag vid minnesmärket över stupade vita och stupade tyska soldater på gravgården i Lovisa.

Höstmöte

Separat kallelse till föreningens stadgeenliga höstmöte publiceras i höstens nummer av denna tidsskrift och på hemsidan.

Den 6 december

Uppvaktning på självständighetsdagen vid minnesmärket över stupade vita och stupade tyska soldater på gravgården i Lovisa och vid Sigurdsmonumentet i Kyrkslätt.

Helsingfors i december 2022

Frihetskrigets Södra Traditionsförening r.f. styrelse

Höstmötesrapport

Höstmötet för Frihetskrigets Södra Traditionsförening r.f. hölls i Sibbo den 10 november 2022 i närvaro av 24 medlemmar. Mötet fastställde verksamhetsplanen för år 2023. Den 16 maj ordnar föreningen igen en populär Mannerheimmiddag. Och på sommaren planeras en exkursion i Frihetskrigets fotspår. Mötet fastställde medlemsavgiften till 25 euro.

Mötet valde följande personer till traditionsstyrelsen för år 2023:

Carl-Johan Hindsberg, Helsingfors, Magnus Westerholm, Ingå,
Lilian von Bell, Vanda, Ulla-Rita Blomkvist Grankulla,
Christian Cavonius, Ekenäs, Ola Lindholm, Åbo,
Fred Packalén, Helsingfors, Berndt-Gustaf Schauman, Lovisa,
Henrik Sundbäck, Borgå, Erkki Tuormaa, Lovisa, Mimi Wiik,
Helsingfors, Mötet omvalde till ordförande Carl-Johan Hindsberg
och till vice ordförande Magnus Westerholm.

Vid mötet berättade Martin Andersson om det oroliga livet och olagligheterna i Sibbo på 1920-talet.

Frihetskriget Södra Traditionsförening r.f.

KALLELSE TILL VÅRMÖTE

Traditionsföreningens vårmöte ordnas tisdagen
den 21 mars 2023 kl. 17
på Skyddskårshuset, Tölötorggatan 2,
i hörnet av Norra Hesperiegatan, Helsingfors.

Vårmötet behandlar stadgeenliga ärenden och möteshandlingarna utdelas på mötet.

Efter mötet ordnas en måltid för deltagarna på närbeläget ställe.

Reportage från krigshistorisk exkursion till Ilomants 28-30.6.2022

”Ilomants där det Sovjetiska storanfallet 1944 kulminerade”

**Den 28-30.6.2022
gjorde 16 resenärer
från Helsingfors
Svenska Krigsveteraner,
Frihetskrigets Södra
Traditionsförening och
Nylands Brigads Gilles
helsingforsavdelning en
krigshistorisk exkursion
till Ilomants.**

Ilomants kommun, Finlands östligaste, ligger i Nordkarelen ca 50 km från Joensuu. Landskapet präglas av djupa skogar, skogklädda höjder med milsvid utsikt och många vattendrag. Kommunen har idag ungefär 4800 invånare. Ilomants är krigshistoriskt intressant p.g.a. att strider i divisionsstyrka fördes inom den nuvarande kommunens område både i Vinter- och Fortsättningskriget. Syftet med vår resa var att bekanta oss med platserna för avvärjningsstriderna i juli och augusti 1944. I dessa strider blockerade, kringrande och oskadliggjorde en stridsgrupp ledd av ”ödemarksgeneralen” Erkki Raappana två sovjetiska divisioner. Raappanas trupper bestod i huvudsak av 21. Brigaden, Kavalleribrigaden och Avdelning Partinen med två bataljoner från 14. Divisionen, samt artilleri. I segern i Ilomants kulminerade sommarens 1944 avvärjningsstrider, som beredde vägen till vapenstillestånd och

Guiden Vilho Huuskonen redogör för general Raappanas taktik.

Finlands överlevnad som självständig stat.

Generalmajor Erkki Raappana (1893-1962) var Jägare. Han tjänstgjorde huvuddelen av sin karriär inom gränsbevaknings-

väsendet och var väl förtrogen med de gränstrakter där han verkade under krigen. Under Vinterkriget var han chef för Nordkarelska Gruppen som verkade på avsnitten Kuhmo och Lieksa. Under hela Fortsättningskriget

ledde han 14. Divisionen, som sommaren 1941 ryckte fram från Lieksa drygt 100 km österut till Rukajärvi. Där höll divisionen sina ställningar fram till vapenstilleståndet. Raappana var mannerheimriddare nr 3 i utnämningsordning. Han var en av de frontbefälhavare som hade Mannerheims fulla förtroende. Det var säkert orsaken till att marskalken utsåg honom att leda den stridsgrupp som bildades för att avvärja hotet mot II Armeekårens vänstra flank som hade uppstått i Ilomants i juli 1944.

Vår guide hette Vilho Huuskonen. Han hade fått sin uppgift ex tempore och var kanske inte insatt i alla ödemarksstridernas komplexa detaljer. Som ordförande för den lokala amatörteaterföreningen hade han däremot spelat rollen som general Raappana i sommarpjäsen "Mottimestari". För vår rundtur var Vilho iklädd generaluniform modell 1936, som han bar stoiskt i sommarhettan. Han kunde ur sin teaterroll recitera bl.a. general Raappanas order för det finska motanfallet. Det rörde sig om en dubbel omfattning ("Motti") där två fiendedivisioner omringades samtidigt, men var för sig; ett drag som t.o.m. har jämförts med Hannibals taktik vid antikens slag vid Cannae år 216 f.Kr. Vilho återgav också generalens autentiska reflexioner kring befälhavarens klassiska dilemma: "Hade jag kunnat leda mina män bättre, med mindre egna förluster? Å andra sidan: den som inget vågar uppnår inte heller något!". Slutligen reciterade Vilho generalens tankvärda ord till sina trupper då dessa hemförlovades. Ett lite annorlunda grepp på guidning, som också

Vilho Huuskonen och Carl-Johan Hindsberg vid minnesmärket på det ställe där Gränsjägarbataljonen hejdade ryssarnas framfart.

fungerade. Själva terrängexkursionen följde en rutt som kallas "Ilomantsin sotatie". Den utgår från vår övernattningsby Möhkö och för i en nordöstlig båge till byn Hattuvaara. Längs "krigsvägen", som är ett rätt nytt turistmål, hittar man upprustade försvarsställningar och andra för krigshändelserna relevanta terrängpunkter. Det lär finnas ett trettiotal sådana. Med bara en dag till vårt förfogande såg vi dem inte på långt när alla. Skyltningen är mycket åskådlig, dock inte på svenska. I Hattuvaara hittar man "Taistelijan talo", med restaurang och ett litet krigsmuseum. Man kan stifta bekantskap med krigsvägen på nätet (www.

sotatie.fi) och bl.a. ladda ner en kartapplikation.

Under resan uppvaktade vi med en krans vid 21. Brigadens minnessten i Möhkö och general Raappanas grav i Joensuu. Våra andra besöksmål i Ilomants utgjordes av "Itäpiste", Finlands och det kontinentala EU:s östligaste punkt och Parppeinvaara museumsby. I Parppeinvaara har man samlat byggnader som är representativa för karelsk byggkonst. Där finner man också general Raappanas kommandoplatz, en villa byggd i torrvara, som flyttats hit från Rukajärvi. Dessutom besökte vi Ilomants lutherska kyrka med sina stora

vägg- och takmålningar.

Resan från Helsingfors till Ilo-mants är ganska lång, ca 7 tim-mar, så det kan löna sig att pla-nera in något extra program längs vägen. Vi bekantade oss på återvägen med Infanterimuséet i St: Michel. Muséet är intressant och väldisponerat. Det är inrät-tat i två träkaserner på det forna kasernområdet i staden; en syn-nerligen attraktiv miljö.

Summa summarum: i dessa tider då resor till ryska Karelen inte är aktuella, utgör Ilomants ett gott alternativ inom vårt lands gränser. Vår resa var en lyckad samproduktion av de tre i början nämnda föreningarna. Arrange-manget lyfter fram behovet hos veteranföreningarna att nu då vi står på tröskeln till traditionstiden överväga alla möjligheter till samarbete med övriga försvars-inriktade finlandssvenska fören-ingar. Vi har mycket gemensamt och tillsammans har vi mer av kritisk massa.

Om själva slaget i Ilomants kan man läsa t.ex. i Erik Appels bok: "Sista striden-Ilomants juli-au-gusti 1944" (Schildts 2011)

Johan Berghem

Hela gruppen som deltog i resan vid EU:s östligaste fastlandspunkt i Ilomants.

Berndt Ehrnroth och Ulla-Rita Blomqvist lägger ned en krans vid general Raappanas grav.

Carl Gustaf (Gösta) Theslöf

Carl Gustaf Theslöf hade en viktig del i Frihetskriget. Han hörde till den gamla viborgska släkten Thesleff, den gren som skrev sitt namn på annat sätt.

Theslöf föddes i Muhos i norra Österbotten den 26 april 1872. Sedan han avslutat sin skolgång i Uleåborg år 1885 fortsatte han sina studier vid finska Kadettskolan i Fredrikshamn. Han blev underlöjtnant vid Uleåborgs 4. skarpskyttebataljon år 1892. Ett år senare kommenderades han till Moskva, där han tjänstgjorde i hans kejsrerliga höghets storfurst Mihail Aleksandrovitj 2. Rostovska grenadierregemente, ett av Rysslands äldsta. År 1896 kom Theslöf in vid Nikolais generalstabsakademi. Sedan han slutfört sina studier 1899 befordrades han till kapten. Därefter studerade han ryska och rysk litteratur vid universitetet i St Petersburg under två års tid varefter han blev lärare vid finska kadettskolan.

Upplösningen av de finska trupperna och indragningen av kadettskolan gjorde slut på Theslöfs lovande karriär. Han måste ta avsked och flyttade till Hangö. Där undervisade han i ryska och gymnastik vid svenska lycéet åren 1903-1906. Samtidigt var han inspektor för folkskolorna 1904-1907. Vid de här tiderna började han hålla kontakt med de aktivister, som hade som mål att skilja Finland från Ryssland med vapenmakt. Våren 1904, genast efter

Carl Gustaf Theslöf.
Bild: Finlands Frihetskrig del 8

rysk-japanska kriget utbrutit, träffade Gösta Theslöf militäretattachén Motojiro Akashi i Stockholm. Via Akashi fick de av Lenin ledda ryska revolutionärerna, liksom finska, polska och kaukasiska separatister, japanska pengar. Socialisternas tanke på revolution skrämde dock Theslöf, varför förbindelserna till den japanska representanten inte ledde till något resultat.

I Helsingfors började den 30. oktober 1905 en storstrejk under vilken man grundade medborgargården. Av dessa bildades senare röda gården. Som motvikt till dem grundade finlandssvenska nationalisterna vita gården, av vilka Theslöf ledde ett. Sedan förhållandena blivit lugnare återvände Theslöf till Hangö, där han blev chef för Föreningsbanken i Finland. År 1907 gifte han sig med stadsdirektörens dotter Karin Korsman och tillbringade sedan många år i det civila. Han började också skriva dikter och

publicerade åren 1910-1911 två diktsamlingar.

Efter första världskrigets utbrott återvände Theslöf till den underjordiska verksamheten. Han fängslades på basen av krigslagarna och dömdes till döden. En känd släkt och inflytelserika vänner hjälpte honom likväl att undgå domen och saken slutade med att Theslöf förvisades till Sverige. Där anslöt han sig till den så kallade Soldatkommitén, vilken till stor del bestod av oppositionella före detta officerare. Theslöf ordnade förbindelserna till den svenska underrättelsetjänsten. På våren 1917 deltog han i förhandlingarna om soldathjälp i det kommande frihetskriget, tillsammans med representanter för Finlands generalstab.

I december 1917 blev Finland självständigt, men snart utbröt inbördeskriget/frihetskriget. Theslöf hade goda förbindelser

till ledningen för den svenska armén och han ordnade transporten av vapen, livsmedel och läkemedel till Senaten som befann sig i Vasa. Snart nåddes Theslöf av en personlig kallelse från kommandören för senatstrupperna. Han återvände till Finland, där han befordrades till överste och utnämndes till chef för arméns generalstab i början av år 1918.

Gösta Theslöf innehade en av Frihetskrigets nyckelpositioner, ty i praktiken deltog han i planeringen av den vita arméns alla viktiga krigsoperationer. För det här befordrades han till generalmajor. Litet före krigshandlingarna avslutades, då de rödas huvudstyrkor redan hade skingrats, utnämndes Theslöf till kommandant på Sveaborg och militärguvernör i Helsingfors. Han hamnade igen att drabba samman med makthavarna. Då Mannerheim i slutet av maj 1918 avgick som protest mot Tysklands växande inflytande, följde Theslöf hans exempel och återvände till Sverige.

I december 1918 blev Mannerheim riksföreståndare. Theslöf återvände då till Finland. Snart utnämndes han till kommandant för 2. divisionen i Viborg. Då Mannerheim sommaren 1919 förlorade presidentvalet lämnade Theslöf sin militärtjänst för gott. Han gick i pension som 47-åring och bosatte sig på sitt gods i Ekenäs, där han pysslade med sin trädgård dagarna i ända.

Gösta Theslöf avled den 28 mars 1939.

GP

Sveriges roll i Finlands frihetskamp

Vid fredsslutet i Fredrikshamn 17 september 1809 förändrades inte livet ute i bygderna nämnvärt. Det var samma språk och religion, samma myndigheter. Vid privata transaktioner använde man svenska pengar. Under Krimkriget hade man en gemensam yttre fiende, det gällde för kustbefolkningen att försvara hembygden.

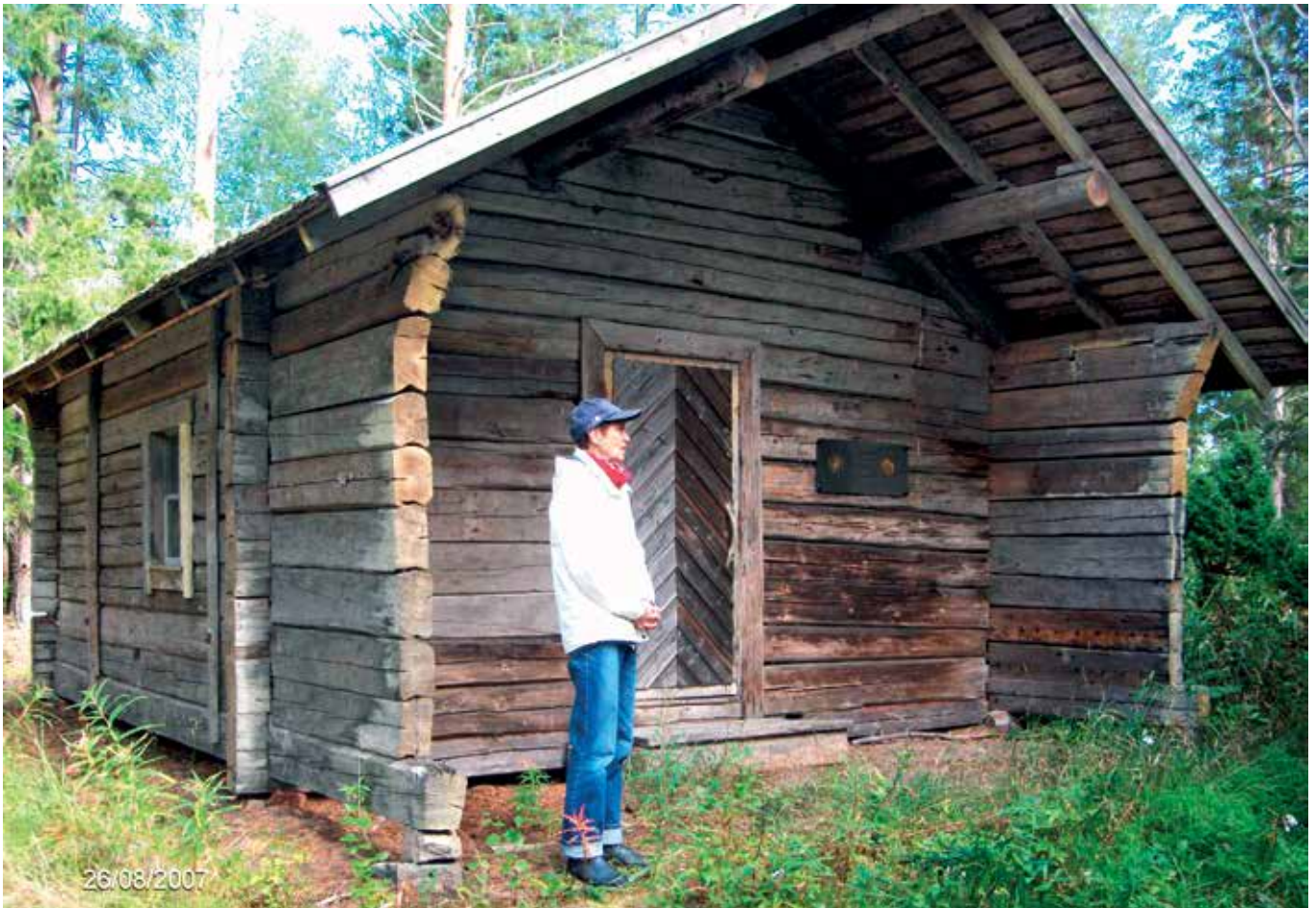
Motståndsrörelsen uppstod i slutet av 1800-talet under Bobrikovs tid (1898-1904) och då var det självklart att man sökte hjälp i Sverige. Dit flydde nu icke önskvärda personer undan den ryska makten och där trycktes förbjuden litteratur och olagliga tidningar. År 1904 ordnades ett möte i Boden. Bland mötesdeltagarna fanns Kyösti Kallio från Nivala, Yrjö Mäkelin från Tammerfors samt sådana som förvisats från Finland såsom Oskar Nix från Närpes och Magnus von Born.

År 1914 började en ny förtryckperiod. Nu skulle Finland förryskas. I november offentliggjordes ett vidlyftigt program med avsikt att göra slut på vår autonomi. Därefter ökade trafiken till Sverige betydligt. Redan tidigare hade många av de lotsar, som hade deltagit i lotsstrejken (1912) flytt över havet.

Jägarrörelsen

I november 1914 bildades jägarrörelsen och i januari 1915 beslöt militärledningen i Tyskland att militärutbildning skulle ges åt 200 finländare (Pfadfindarna). Det var då inte ännu så svårt att få utrikespass för ”studier”, men ganska snart upptäckte ryssarna vad som var på gång. Då den stora värvningen för en utbildningstrupp (Ausbildungstruppe Lockstedt) inleddes 31.8.1915 måste man grundligt organisera värvning och etappvägar. Från början av januari 1916 utfärdades inte utrikespass åt 19–35-åriga män. Flyktvägarna måste till största delen gå genom Sverige, men en av förutsättningarna var att de svenska myndigheterna förhöll sig positivt.

Det upprättades etapper som sköttes av ortsbor eller jägare. Den viktigaste etappen ledde från Kemi till Haparanda. Etappen avbröts sedan ryssarna avslöjat den (20.1.1916). Då hade ca 800 man passerat. Somliga vandrade till Torne älv eller tog sig till Sverige via etappen till Torne älv. På vintern blev Kvarken räddningen. Då hade ryssarna redan tillfångatagit ca 50 aktivister, en stor del av dem jägaraspiranter.

▲ **Jägar-etappstuga**
 1915-1917 på Gloskär
 upprätthålls av Frihetskrigets
 Traditionsförening i Kust-
 Österbotten rf. Här sökte de
 aktiva skydd och här lagrades
 vapen och bomber på väg från
 Sverige till motståndsrörelsen
 i Finland. De aktiva har gjort
 inristningar inne i stugan,
 bl.a. Oskar Peltokangas har
 sitt namn på flera ställen.

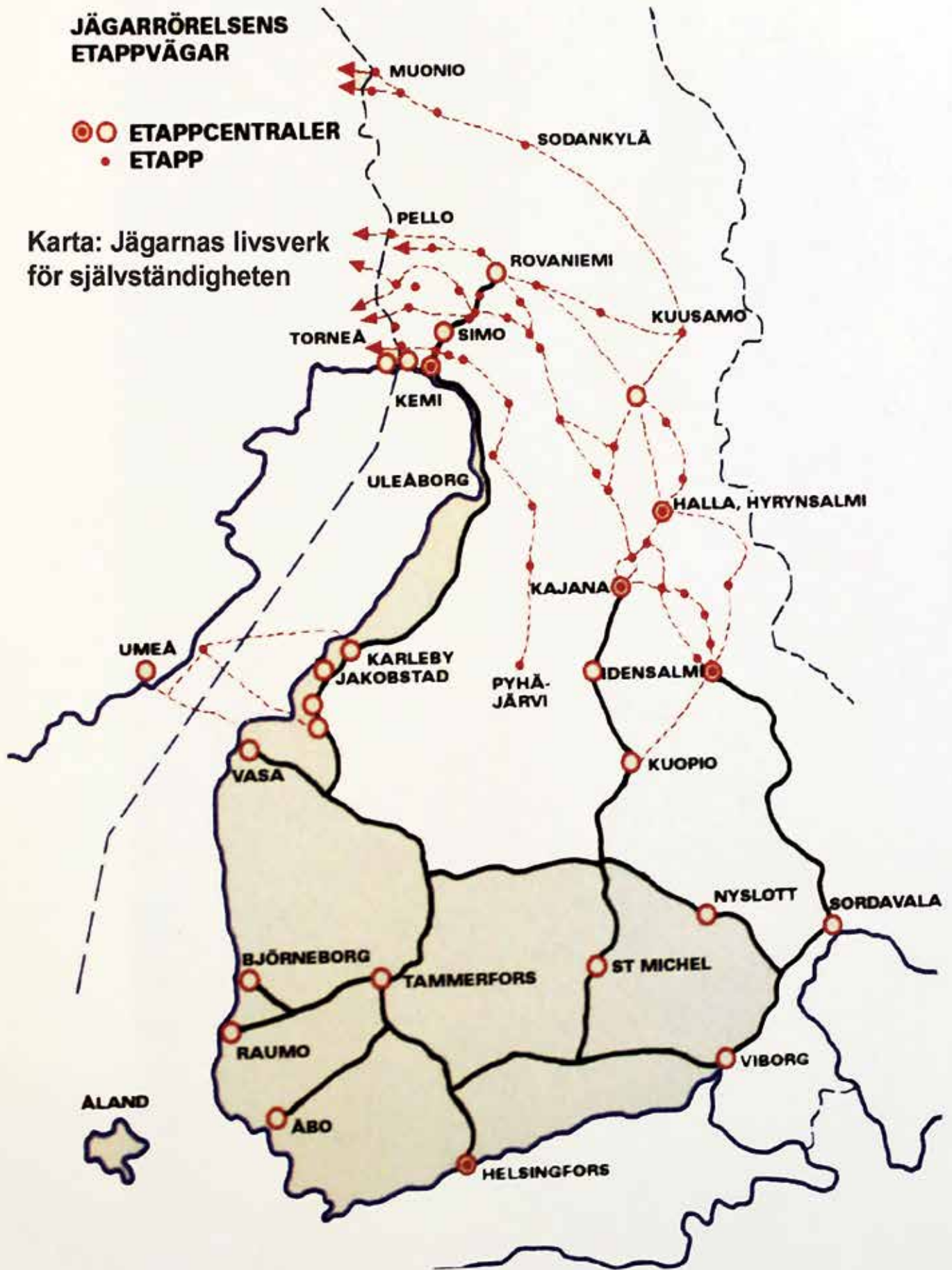

Två minnesmärken som visar
 två viktiga etappstationer
 i Kvarken. Den vänstra
 finns i Petsmo där bröderna
 Berts gjorde en stor insats
 i lotsningen av blivande
 jägare över Kvarken och
 det högra finns på Malskär i
 Replot skärgård, ett ypperligt
 gömställe i de steniga vattnen.

JÄGARRÖRELSENS ETAPPVÄGAR

- ⊙ ETAPPCENTRALER
- ETAPP

Karta: Jägarnas livsverk
för självständigheten

Ca 300 jägare tog sig över Kvarken antingen skidande, med häst och släde eller om sommaren ned båt. Vintern 1915–1916 var kall och många grupper tog sig skidande till grannlandet. Vintern 1916–1917 var däremot mild och havet var tillfruset endast en kort tid.

Färderna började i Vasa, Oravais, Munsala, Jeppo. Ett 40-tal män kom att använda Umeå-etappen, då havet var isfritt. Färderna försvårades av de ryssar som var förlagda på Valsörarna, i Munsala och på Mickelsörarna.

De blivande jägarna fortsatte genom Sverige, – Stockholm – Malmö – Trelleborg. Ofta togs de omhand av förare/agenter, som ordnade inkvartering, tågbiljetter och hjälp vid polismyndigheterna.

Allt flera av hemlandets aktivister var nu flyktingar eller fast bosatta i Sverige. År 1916 organiserades i Stockholm ”Finlands självständighetsrörelsens utlandsdelegation”.

Privata svenskar

De svenska myndigheterna ville behålla sin neutralitet, speciellt sedan socialdemokraterna kom med i regeringen. Det var ju krig i världen. Alltså nekades jägarna utbildning i Sverige, och man sände inga soldater. Men privatpersoner kämpade för Finlands sak, just genom att hjälpa de blivande jägarna genom landet. Mottagande av uttröttade skidlöpare var enligt dagböckerna enbart positivt. (P. Pått: ”Vi omhulldades på det bästa”). Till exempel Carl Karlssons gård på Holmön som låg nära Byviken

Gästgiveriet i Umeå.

Carl Karlssons gård på Holmön.

Etappstation: Tavlan finns på radhuset där gästgiveriet fanns i Umeå.

(Bilder: Viking Åberg, ”Det ryska greppet 1915-1917”, Vasa 2015)

var livsviktig för uttröttade frihetskämpar och flyktingar. Holmöborna deltog också i sökandet efter sådana som kommit bort.

Man försökte också underlätta förtullningen av smuggelgods. På Tegsidan om Ume älv fanns ett ångbryggeri, vars verksamhet upphört 1915. Huset var uthyrt till aktivisterna, vilka där lagrade vapen och bomber, innan de sommaren 1917 transporterades bort med småbåtar, främst till Västerö. Ett gästgiveri i Umeå "Strömbergs corps-de-logi" var enligt Jussi Sihvo ett centrum för aktivisterna. Det låg nära stationen och innehades av en änkefru som gav finländarna stor frihet att komma och gå som de ville. Några aktivister bodde nära gästgiveriet i chaufför Lindgrens rymliga sal. Andra aktivister, en del efterlysta, lär under vintern 1917-1918 bott i fiskarstugor i Gaddströmmen.

Svenska Brigaden

Då Frihetskriget utbrutit, bildades redan 2.2.1918 föreningen "Finlands Vänner" med uppgift att stöda den lagliga regeringen i dess kamp. Den 10.2. började man arbetet med en truppavdelning bestående av militärutbildade svenskar. Sammanlagt 1091 svenskar deltog i Frihetskriget. Av dem kom över 400 att tjänstgöra vid de finländska regeringstrupperna som befäl eller underbefäl. På fältet finner man överstarna Ernst Linder och Harald Hjalmarsson. Fem av de femton bataljoner som riktades mot Tammerfors leddes av svenskt befäl. Svenska Brigaden var ytterst värdefull som stöttrupp. Striderna krävde många offer i sårade och stupade, bland annat två femtonåriga brigadister.

Runtom i Sverige gjordes insamlingar för de frivilliga. Förutom pengar bidrog man ute i stugorna med livsmedel, skidor, ryggsäckar, pälsar, gevär och ammunition. Svenska Röda Korset sände redan i februari fyra ambulanser (krigssjukhus) med plats för sammanlagt flere hundra patienter. Allt som allt verkade 11 läkare, 28 sjuksköterskor och 20 sjukvårdare vid dessa ambulanser. I april anlände Svenska Röda Stjärnans veterinärambulans. Sitt första flygplan fick de vita från Sverige, en gåva av greve Eric von Rosen. Det andra flygplanet var också svenskt.

Så anlände Arcturus och Castor med över 900 jägare samt isbrytaren Sampo (19.2.-25.2.1918). Båtarna följde den svenska kusten. Det var krig, men – nu tände Sverige sina fyror.

GP
Viking Åberg

Mitt emot tullstationen i Umeå, på Tegsidan, fanns bryggeriet i vars källare vapen och bomber lagrades.

Källor:

Viking Åberg: Det ryska greppet 1915-1917
Jääkärien elämäntyö itsenäisyyden puolesta
Axel Boetius: Svenska Brigaden
Arkivmaterial

Frihetskrigets Traditionsförening i Kust-Österbotten rf:s årsmöte 27 juni 2022

Alf Burman får Blå korset.

Årsmötet hölls på Vasa Krigsveteranmuseum (Kyrkoesplanaden 22 A). Årsmötesförhandlingarna inleddes klockan ett, varvid ordförande hälsade alla välkomna. Till mötesordförande valdes Gunvor Pått och till sekreterare Tuula Harjunpää. Alf Burman och Gustav Geust valdes till protokolljusterare och rösträknare. Mötet konstaterades lagligen sammankallat och beslutfört. Årsberättelsen godkändes. Bokslutet föredrogs av Viking Åberg. Revisionsberättelsen upplästes och ansvarsfrihet beviljades de redovisningsskyldiga. Medlemsavgiften är fortfarande 20 euro. I avgiften ingår tidningen Veteranen av år 1918. Styrelsen omvaldes i sin helhet.

Gustav Geust åtog sig att också detta år hålla uppsikt över etappstugan på Gloskär. I övrigt diskuterades minnesmärkena och möjliga kommande utfärder till dessa, framför allt Gloskär och Mal-skär.

Styrelsen hoppas på god framgång under det kommande verksamhetsåret.

I samband med årsmötet förlänades styrelsemedlem Alf Burman med Blå korset. Alf är sedan många år ordförande för Korsholms krigsveteraner rf. Han ingick också i den arbetsgrupp, som utgav krigsveteran Valter Nymans bok "Infanteristen mosatramparen".

GP

**UNDERSTÖD
VETERANEN
MED ANNONSER
OCH BIDRAG**

Det stora vapentåget

Den sista veckan i januari 1918 var kaotisk. Röda gardet väntade ett tåg med vapen från Petersburg. Ett maktövertagande i Helsingfors kunde nog ske utan vapentågets last, men för en revolution var vapnen oundgängliga.

Lenin trodde, att Finlands proletariat skulle segra i kampen, men tyngdpunkten låg i en revolution. Den 13 januari lovade han vapen åt de röda. Om betalningen kunde man överenskomma sedan arbetarklassen segrat. Underrättelsen om vapensändningen väckte blandade känslor hos de röda. En medlem i partidelegationen Emil Elo konstaterade att vapentåget utan vidare betydde krig. Det uppstod en strid om vapentåget skulle få komma till Finland.

Under tre dagars tid transporterades vapnen från Peter-Pauls fästning till finska stationen i Petersburg. Lasten bestod av 15000 gevär, 30 maskingevär, över 3 miljoner patroner, 10 stycken 3-tums kanoner med tillhörande ammunition (6 vagnslaster), två pansarbilar. Det gjordes försök att förhindra transporten, befälhavare Kaljunen sköt två banarbetare i Terijoki för ett sprängningsförsök. Det ledde till att järnvägstjänstemännen gick i strejk natten mellan den 25. och 26.

Källor:

Pertti Haapala – Tuomas Hoppu: Sisällissodan pikkujättiläinen
J. Kainulainen: Asejuna Pietarista 1918
Arkivmaterial

Redan den 25.1. hade man börjat ordna skydd längs de järnvägsavsnitt som skulle användas: Tammerfors – Riihimäki och därifrån mot öster skulle ges skydd av både lokala garden och garden från Åbo och Kymmenedalen. Stationer och broar skulle bevakas, längs banan skulle på de viktigaste avsnitten finnas vakter med 100 meters mellanrum. Först på eftermiddagen den 27.1. kom man iväg. Genomförandet av transporten anförtroddes bröderna Eino och Jukka Rahja (chef). Först körde ett ensamt lokomotiv följt av ett pansartåg i vilket fanns en avdelning bestående av 250 rödgardister, ledda av Juho Latukka, vilka hade sänts som eskort. Med vapentågkolonnen medföljde också ett tåg med ryska soldater.

Vapentåget körde från Petersburg till Viborg, via Kouvola och Lahtis och därifrån till Helsingfors. Därifrån fortsatte tåget via Tavastehus och Toijala till Tammerfors. Under resans gång delade man ut vapen och ammunition till lokala röda garden. Vid Leipäsuu (Galitsina) station mötte man ett tåg där röda kamrater meddelade att ”anfällande slaktare var minst 600”. De vita försökte hindra vapentågets framfart vid två tillfällen. För skyddskårerna skulle ett kapande av tåget, förutom en förstärkning av den egna vapenarsenalen, också ha inneburit en förlust för motståndarsidan.

Det första försöket gjordes den 27.1. vid Kämärä söder om Viborg. Jukka Rahja fick veta att skyddskårister bevakade järnvägen, men beslöt att ändå fortsätta resan. Vid den södra växeln utsattes vapentåget av häftig beskjutning. Skyddskåristerna var till en början 50, slutligen ungefär 90. De flesta var redan på väg till Antrea. Striden mellan skyddskåristerna och de röda fortsatte ända tills skyddskårens ammunition började ta slut. Vid sammandrabbningen stupade 13 röda. Av skyddskårens medlemmar stupade fem, ytterligare fem tillfångatogs av de röda och dödades som fångar. I striden sårades sammanlagt 20. Jukka Rahja sårades svårt i fötterna och befälet övertogs av hans äldre broder Eino.

Vapentåget anlände till Kouvola 31.1. och var tvunget att vänta där, eftersom de vita hade försökt spränga Korja järnvägsbro som ledde över Kymmene älv. Förseningen hindrade sändningen av vapen till St Michel, vilket ledde till att staden förblev vit. Bron reparerades provisoriskt och man lyckades förflytta vapensändningen över bron, en järnvägsvagn åt gången. Efter Helsingfors fortsatte man till Tammerfors, dit man anlände den andra februari. – Då hade revolutionen redan skett i södra Finland och de vita i Österbotten hade avväpnat ett stort antal ryska garnisoner.

GP

Ofärdstider Tiden före frihetskriget

Under 1800-talet fördubblades Finlands befolkning trots svältkatastrofen åren 1866-1869, då cirka 200 000 finländare dog av svält eller av sjukdomar som följde. Den 16. december 1917 var invånarantalet 3 134 000.

Den förväntade livslängden för en pojke som föddes 1917 var 43 år, för en flicka 49 år. År 1906 hade införts allmän rösträtt för dem som vid valårets ingång fyllt 24 år. Då stadfästes också en lag om yttrande-, församlings- och föreningsfrihet.

I början av seklet bestod 3/4 av befolkningen av fattiga. En typisk arbetarfamilj bodde i rum och kök, medan en ämbetsman med familj innehade tre rätt stora rum och kök. Ämbetsmannen kunde bestå sin familj med mera omväxlande kost: nötkött, färsk fisk, ost, ägg, grönsaker och frukt. Av arbetarbefolkningen led åtminstone en del av vitaminbrist, eftersom man åt ensidig föda såsom potatis, bröd, mjölk, saltströmming och fläsk. På landsbygden, där de flesta finländare bodde, hade man tillgång till bättre mat, men just där fanns mängder av så kallade obesuttna, torpare, backstugusittare, inhysingar (gamla, orkeslösa och efterblivna), vilka på ett eller annat sätt var beroende av annans hjälp. Trots att det fanns ett stort antal torp och inhysingar blev deras dagsverken otillräckliga i det allt inten-

Fiskarfamilj på Strömsö vid förra sekelskiftet.

sivare jordbruket. Torparnas missnöje över sin ställning växte hela tiden. Man kunde inte heller "ta för sig" hur som helst, ty byalagen auktionerade ut jakt- och fiskerättigheterna. För böndernas barn kunde framtiden te sig osäker. Vanligtvis övertog äldste sonen hemmanet och systkonen fick ett torp på ett avsådes beläget ställe eller så måste de söka sin utkomst annorstädes, oftast i en fabrik eller som tjänstefolk. Lönerna var i allmänhet högre inom industrin.

Industrialiseringen hade nått Finland rätt sent. Förutsättningarna för den var tillgången på skog och arbetskraft och till en viss mån vattenkraft. Vid sekelskiftet var pappers-, verkstads- och textilindustrin mest betydande. Sågverksindustrin var den första som hämtade kapital till landet och möjliggjorde en fortsatt industrialisering: trämassa, cellulosa och papper. Inom metallindustrin tillverkades till en början maskiner för pappersindustrin, jordbruket och kommunikationerna. Bom-

ullsfabriker fanns i Tammerfors, Åbo, Forssa och Vasa.

Då världskriget utbröt 1914 baserades ungefär 3/4 av industrin på skogen och dess produkter. Exporten av papper gick främst till Ryssland. Metallindustrin upplevde nu ett uppsving, eftersom Rysslands behövde krigsmateriel.

Lantbrukets produktionsinriktning hade förändrats och tyngdpunkten försköts alltmera till boskapsskötsel och smörproduktion. Man började i allt högre grad odla hö, havre och foderväxter för boskapens behov. Omläggningen ledde till att man importerade billig brödsäd, främst från Ryssland.

Finlands export var ganska ensidigt sammansatt och dominerades av träförädlingsprodukter och smör. Dessutom gynnades exporten till Ryssland genom tull- och handelsavtal. Då kriget bröt ut stängde Tyskland Östersjön med den följd att handeln mot väst ströps. Att idka handel

med Tyskland gick inte eftersom landet hörde till Rysslands fiender. Bortfallet kunde till en början ersättas med handeln på Ryssland, men förhållandet mellan länderna blev allt sämre. Särskilt sågverksindustrin blev lidande. På många orter var sågverket den enda arbetsplatsen.

Då kriget brutit ut befarade ryssarna att Petersburg skulle angripas, främst av tyskarna, men också Finland kunde angripas av svenskarna. Det i landet förlagda antalet ryska soldater ökades, som mest torde de ha varit cirka 100.000. På strategiska platser började man bygga befästningar. En försvarslinje gick från Helsingfors mot Tammerfors och fortsatte i riktning mot Lojo. Linjen var starkast mellan Tammerfors och Loppis. Öster om denna gick en befästningslinje Kotka – Nyslott. Den tredje var den linje som skulle hindra främmande trupper att anfälla Petrograd (Petersburg). Den blev aldrig färdigbyggd. Vid befästningsarbetena betalades högre lön än vanligt. Eftersom finländska män inte uttogs till ryska armén tvångsutskrevs arbetsfolk och för mängder av arbetslösa blev arbetet vid befästningarna eftertraktat. Också ryska soldater och 2000–3000 fångar deltog i arbetet. De arbetare som var underställda ryssarna fick ingen lön. År 1916 importerades 3000 kineser, som ställde till mycken oro, stölder, misshandel, rån, mord. Dessutom bar de på smittosamma sjukdomar. Likväl fanns det inte tillräckligt med arbetsfolk utan man blev tvungen att tvångsutskriva arbetslösa, vilka under en viss tid skulle gräva löpgravar. Sammanlagt cirka 100.000 man torde ha deltagit i byggandet av vallar och löpgra-

Flottning av virke Bild: Folke Nyberg, Vändpunkt i Finlands historia

var. Arbetena var hemliga. Man arbetade på begränsade områden och tidningscensur rådde.

Före år 1917 hade tiderna inte varit alltför svåra. Dock fördubblades levnadskostnaderna från 1914 till början av 1917. Handeln med säd förstatligades 1916. Ryska revolutionen i mars 1917 förändrade allt i ett slag. Importen av säd minskade, från av att ha varit 360 000 ton år 1913 till endast 20 300 ton. Den inhemska säden räckte till djurfoder, men inte åt befolkningen. På våren inventerades landets sädeslager och slutsatsen blev att konsumtionen måste begränsas. Säden beslagtogs den 5 juni. Detta innebar att man måste sälja hälften till staten, vilken i sin tur delade ut den till de kommunala nämnderna. Trots användning av brödkort förblev regleringen på hälft. Mot hösten tillspetsades situationen ytterligare, det blev brist på kött, mjölk och smör. Handeln på svarta börsen frodades. I augusti trängde sig en skock kvinnor in i Valios smör-lager i Åbo.

Vädret sommaren 1917 var synnerligen ogynnsamt för skörden. I början av juli åstadkom frosten ovanligt stora skador i olika delar av landet, särskilt ödesdiger var den för potatis och rotfrukter. Dessutom regnade det mycket sällan. Betesmarkerna torkade ut, vilket i sin tur påverkade mjölk- och smörproduktionen. Mejerierna och detaljvaruhandeln höjde egenmäktigt priserna trots Senatens bestämmelser om prisbegränsningar. Då hösten kom var situationen osäker för många. Inom jordbruket utbröt strejker runtom i landet. Det centrala kravet var åtta timmars arbetsdag. Efter marsrevolutionen hade befästningsarbetena upphört och tusentals unga män var utan arbete. Mot-sättningarna ökade och strejken i november aktiverade de röda ytterligare

Frihetskriget

Ett krig berör hela befolkningen, både de som strider och de som befinner sig bakom fronten. I ett

inbördeskrig tvingas varje medborgare att på ett eller annat sätt ta ställning, det blir varje mans och kvinnas kamp. Både på den vita och den röda sidan hade man berett sig på en sammandrabbning. Männerna hade exercerat och vapen hade anskaffats. Också på civilbefolkningen ställde kriget stora krav, särskilt på dem som bodde nära frontlinjen. I Frihetskriget flyttade fronterna sig oupphörligt (ungefär 40 större strider). Trafikförbindelserna fungerade inte, butiker stängdes, det blev ännu svårare att sköta livsmedelsförsörjningen, nu också för de stridande. Förutom livsmedel behövdes varma kläder och andra förnödenheter för armén.

Tammerfors 1918.

Bild: Haapala-Hoppu, Sisällissodan pikkujättiläinen

Barnen drabbades på många sätt. Skolorna stängdes, far eller äldre bröder kunde vara i kriget. På platser där häftiga strider fördes, såsom i Tammerfors, blev det att sitta många timmar i källarens mörker. För de yngre hade känslan av trygghet försvunnit. De äldre kunde finna uppgifter. I Tammerfors var flickor i de yngre tonåren villiga stafetter åt de vita, då de transporterade rapporter under halsdukar, i strumpor eller skorna eller insydda i kläderna. Mången pojke drömde om (och tjuvade om) att få fara ut och strida. Några rymde hemifrån. –1900 barn under 17 år dog på grund av Frihetskriget. Förstörelsen blev stor, särskilt i södra

Finland. Många blev tvungna att fly från hemmet, då det röda gardet tagit makten. På vissa ställen ordnade de röda sin försörjning genom att beslagta livsmedel av bönder och butiksägare, ibland mot kvitto. Från gårdar som stod öde tog man allt som gick att bära bort. Särskilt vapen var begärliga. Boskapen slaktades. I mars var det brist på nästan allt. I tidningarna tiggde man om gåvor till armén: skjortor, vantar, strumpor, ryggsäckar... Namnen på enskilda och företag som gett gåvor kunde sedan publiceras i ett senare nummer. Bolag och enskilda ombads att låna telefoner till armén. Över vissa stridsområden saknades kartor. I Vasa

var det brist på hästar. Frihetskriget blev allas kamp. Oron för de egna som stred någonstans var stor. Telefonförbindelserna, om sådana fanns, var oftast brutna och tidningarna meddelade om ”hårda strider, där många stupat”. Där befolkningen var delad i fråga om politiska åsikter blev tillvaron ofta svår. Rykten spreds. Angiverier skedde, ibland på helt lösa grunder. Kunde man lita på grannarna eller på sin bror? Då Mannerheim i januari kom till Österbotten, lär han ha sagt: ”Ordna sakerna hur ni vill, men börja i Guds namn inte ett öppet krig.”

GP

Kallelse till årsmöte

Frihetskrigets Traditionsförening i Kust-Österbotten r.f.

Årsmötet hålles i Vasa Krigsveteranmuseum, Kyrkoesplanaden 22A

den 16 mars 2023 kl. 13.00

Välkomna!

Ett överraskande möte

Händelsen inträffade vid Svir-fronten i medlet av november -43. Det hade varit en köldknäpp ett par dagar, kanske var det tillfälligt, men sjön till höger hade fått ett istäcke och låg tyst och stilla. Några flingor snö hade dalat ned, man kunde se fotspår på marken.

Terrängen där skyttegraven låg, slingrade sig fram var inte särskilt kuperad just här, men marken sluttade ned mot sjön för att sedan övergå i sank mossmark. Skyttegraven mot sjön var uppbyggd och slutade på grund av kärmarken en bra bit från sjön. Stället betraktades därför som något utsatt, varför tvenne vakter tillsammans stod på poststället nattetid och beväpningen bestod av ett ryskt snabbeldsgevär (ett så kallat blodbröd på grund av kassettsens form), som låg i skjutställning samt vakternas beväpning. Det var en bra bit till närmaste vaktpost till vänster.

Tillsammans med en kamrat stod jag på vakt vid dubbelposten mellan kl. 01 och 03 på natten. Det var rätt lugnt på avsnittet, men enstaka vindbyar gjorde att det tidvis prasslade i buskar och träd. Framför oss fanns taggrådshindret med upphugget skjutfält och därefter skog fram till grannarna. Det hördes en viss aktivitet från grannarna. Detta var inte något ovanligt, men gjorde i alla fall att vi lyssnade och spanade så gott vi kunde ut i mörkret för att kunna upptäcka om något ovanligt var på gång.

Plötsligt vid pass kl. 02-tiden hörde vi granatavfyrningar

Henry Söderberg från Västerhankmo 1924-2011

framför oss och till höger bakom sjön. Granaternas ylande ven genom luften, men gick för långt och något till höger ifall man var inriktad på vår stödjepunkt. Samtidigt öppnade fienden eld med infanterivapen och vi kunde inte veta vad som var i görningen. Något eget folk hade vi inte ute framför vår stödjepunkt. Vi svarade med några korta eldserier och efter tio-femton minuter var lugnet återställt, och inget märkvärdigt kunde iakttas. Vi alarmerade inte vårt manskap, men rapporterade åt vakterna som avlöste oss. Händelsen, som egentligen inte var så märkvärdig, skulle i alla fall komma att få en förklaring.

På morgonen strax före kl. 07 hade jag liksom några andra blivit väckt av korsudejouren för en vakttur och vi började bli klara att ge oss ut för avlösning. Då helt plötsligt klev en rysk soldat in i korsun. Häpnaden på bägge sidor var inte att ta miste på, men efter några ögonblicks förvirring var mannen omringad av dem som redan var på fötter och de som sov kom nog på benen

redan innan de var helt klarvakna. Rysssoldaten var välklädd i en brun uniform, hade filtstövlar på fötterna samt en tätlänkande huva över huvudet. Han var säkert lika förvånad som oss andra, då han sträckte händerna i vädret för att visa att han ej kom i krigiska avsikter. Han blev givetvis visiterad, men behandlades i övrigt sakligt. I fickorna hade han en rysk ägg-handgranat samt en kniv. Det var allt. Visst hade han kunnat åstadkomma förödelse, om han slängt in handgranaten i korsun, men samtidigt hade han då varit utan flyktväg.

För min egen del blev konfrontationen inte lång, ny vakt väntade, och desto mera såg jag inte till vår tillfälliga gäst. Men på dagen vallades han på området och efter de uppgifter vi som manskap kunde ta del av, hade följande med största sannolikhet inträffat. Två ryska soldater hade gett sig ut på den mycket bräckliga isen för att försöka ta sig över till vår sida, men hade sannolikt blivit upptäckta – därav skjutandet på natten. Den ena av ryssarna hade omkommit, medan den andra klarat sig fram till stranden bakom vår linje. Av spåren att döma hade han sökt sig mot vår stödjepunkt och kommit raka vägen in i vår manskapskorsu. Det hela slutade lyckligt för vår del, vilka öden desertören senare kom att möta, kan man ana sig till.

Men frågan var nu hur man skulle meddela till kompanichefen att en rysk soldat obehindrat kunnat ta sig in i korsun och förbi alla vapen som fanns vid ingången. Korsudejouren borde ha tagit hand om fången utanför dörren, men den som var dejour

hade att sköta eldningen och väcka vakter och stod vanligtvis inte utanför dörren. Till vaktmanskaf fanns inte tillräckligt med folk. Situationen längs hela frontlinjen var nog ungefär densamma. Det kunde gå att slinka in i en korsu ifall man i något skede kommit så långt.

Men den som tagit en fånge hade rätt till två veckors permis-sion, så också i detta fall, men vem? Frågan löstes på äkta sol-daters vis. En av manskapet, sol-dat från Helsingfors, löste pro-blemet genom att bekräfta att det var han som tog hand om

fången utanför korsun. Hedern för korsubesättningen var räd-dad och permissionen var där-med också bekräftad.

Soldat IR 61:an
Henry Söderberg
Västerhankmo

Frihetskrigarnas gravmärke en hedersbetygelse till fosterlandets befriare

FINLANDS FOLK STÅR I EVIG TACKSAMHETSSKULD TILL DE MÄN OCH KVINNOR SOM 1918 STRED FÖR VÅR FRIHET OCH MED SIN KAMP BEFÄSTE FINLANDS SJÄLVSTÄNDIGHET. DET ÄR EN HEDERSSAK FÖR OSS SOM HAFT FÖRMÅNEN ATT VÄXA UPP I ETT FRITT FOSTERLAND ATT FÖRSE DERAS GRAVVÅRDAR MED FRIHETSKRIGARNAS GRAVMÄRKE.

Gravstensmärket säljs av Frihetskrigets Traditionsförbund, Koulukatu 16 A, 33200 Tammerfors, tel (03) 223 0845.

I Österbotten förmedlas beställningarna av de lokala veteranföreningarna, vilka även ombesörjer fastsättningen av märkena på gravstenarna.

Pris 25 euro + leveranskostnader

*Veteranens läsare tillönskas
en varm och vacker vår!*

**SVENSKA SMÅBRUK
OCH EGNA HEM Ab**

Engelsbyvägen 8
25700 Kimito

Pitkäkatu 28-30 Stora Långgatan, Tammipiha - Ekgården
Puh./ Tel 050 596 4772
Auki - Öppet: 10-18, 10-14
info@vaasanelainkeskus.fi
www.vaasanelainkeskus.fi